

สัมมาทิฏฐิ (ช่วงที่ ๒)

บรรยาย ที่ คลินิกทันตกรรมปากน้ำ จ.สมุทรปราการ

วันเสาร์ที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘

สำหรับวันนี้ ผมมาบรรยายธรรมะในหัวข้อสัมมาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิ แปลว่า ความเห็นที่ถูกต้อง ความเห็นตรง คำว่า ถูกต้อง คือ ทำให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ ทุกข์เกิดจากเหตุ เหตุของทุกข์คือ ตัณหาและกิเลสต่างๆ คำว่า ถูกต้อง จึงหมายถึงทำลายกิเลส ขำระกิเลส ทำให้ปล่อยวางได้ อย่างนี้ก็ได้เหมือนกัน ความเห็นที่ถูกต้องมีอยู่ ๒ ระดับ ระดับที่ ๑ เรียกว่า ปุณฺณภาคิยะสัมมาทิฏฐิ อันนี้เอาศัพท์บาลีที่พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของสัมมาทิฏฐิมาเป็นชื่อ สัมมาทิฏฐิที่ยังเป็น อารมณฺของอาสวะกิเลสได้ เป็นฝ่ายบุญ ที่ให้วิบากเป็นอุปติ นี้อย่างหนึ่ง ระดับที่ ๒ คือ สัมมาทิฏฐิที่เป็นระดับโลกุตตระ เป็นอริยะ เป็นอนาสวะ เป็นองค์ประกอบของมรรค

ในช่วงแรก ผมได้พูดถึงสัมมาทิฏฐิระดับโลกิยะ ระดับฝ่ายบุญ ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ข้อด้วยกัน หลายท่านฟังแล้วก็คงจะทราบว่า เรื่องเหล่านี้ได้ยินบ่อยๆ ถ้าเห็นตรงถูกต้อง เหมือนตาดีมองเห็น ตาๆ นี้คือปัญญา เห็นตรงอย่างนั้น แต่ละคนมาตามกรรม ไปตามกรรม เห็นว่าดีชั่วอยู่ที่กรรม ทำความดีก็ได้ความดี ทำความชั่วได้ความชั่ว บางทีเรียกเป็นปัญญาชื่อว่า **กัมมัสสกตาญาณ**

เห็นถูกต้องว่า การให้ก็เป็นของมีผล มีอยู่ ถ้าได้ไหว ก็เป็นของมีผล มีความสามารถ ได้ช่วยเหลือคนนั้นคนนี้ การช่วยเหลือ การเคารพคนควรเคารพ กราบไหว้คนควรกราบไหว้ บุชชคนควรบูชา ให้ถนนหนทาง ให้ข้าวให้น้ำแก่คนที่เหมาะสม นี่เป็นของที่มีผล มีข้าว แต่เราไม่ยอมให้ใครเลย ก็ไม่เกิดผลอะไร ถ้าให้ ก็มีผลขึ้นมา เห็นถูกต้องเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดสลับเปลี่ยนกันไปมา หมุนวนเวียนสลับกันของชีวิต ตัวเรารวมทั้งสัตว์ทั้งหลายต่างเวียนว่ายตายเกิดไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายสามารถกลับมาเกิดเป็นคนได้ คนก็สามารถกลับไปเกิดเป็นสัตว์อื่นๆ ได้ ไม่ใช่เป็นอย่างไร ก็จะเป็นค้างอยู่อย่างเดิมนั้นนิรันดร

มีความรู้เห็นถูกต้องเรื่องมารดาบิดาเป็นคนมีคุณมาก เป็นคนพิเศษมากสำหรับลูก ถ้าทำผิดก็ผิดมาก ทำถูกก็ถูกมาก ลูกขนาดไหน ผิดขนาดไหน ก็ขนาดที่เทียบได้กับพระอรหันต์ทีเดียว แต่สำหรับลูกเท่านั้น เป็นอาหุเนยยะบุคคลของลูก ไม่ใช่เป็นอาหุเนยยะบุคคลของผู้อื่น

เนื่องจากกรรมได้ประมวลตกแต่งมาแล้ว ถ้าฟังพระพุทธเจ้าแล้ว มีความรู้เข้าใจก็มีความเห็นถูกต้อง
อย่างเมืองไทยเราก็แน่นอนอยู่แล้ว การกตัญญูต่อพ่อแม่ รัฐบาลคุณต่างๆ ก็แน่นอน แน่อย่างนี้ถูกต้อง
ดีแล้ว เพียงแต่บางครั้งความเห็นยังไม่ชัดเจน ถึงแม้จะให้รัฐบาลของคุณของบิดามารดา สอนเรื่องบุญ
คุณต่างๆ ท่านมีคุณเยอะอย่างนั้นอย่างนี้ ไปตอบแทนนั้นนับว่าดีแล้ว ผมมาพูดให้ฟังเพิ่มเติม
ท่านทั้งหลายจะได้ชำระความเห็นให้ดีๆ พ่อแม่เป็นคนมีคุณมาก ก็เพราะมีคุณมาก เป็นอย่างนั้น
แหละ ถ้าเราเป็นคนไม่คิดมาก **เชื่อพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสอย่างไร ก็ต้องเป็นอย่างนั้น**
จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ อันนี้ง่ายสุด ถ้าเป็นคนคิดมากก็ต้องคิดเหตุผลให้เข้ากับที่พระพุทธเจ้า
ทรงสอนไว้ บางคนคิดมากก็เพี้ยนไป แม้มันไม่ค่อยดูแลเรา บ่นทุกวัน แถมบางครั้งเสียใจเราด้วย จะ
มีคุณมากได้อย่างไร อันนี้คิดแล้วก็โง่หนักไปอีก ดังนั้น ถ้าจะคิดนึกพิจารณาอะไร ก็ให้พิจารณา
เหตุผลที่เข้ากับพระพุทธเจ้า เพื่อจะเห็นตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ถ้าเห็นตรงตามที่
พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ นั่นแหละถูกต้องแล้ว ถ้าเห็นไม่ตรงกับที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ก็ผิดเท่านั้น
เอง จะให้ถูกไม่ได้

ข้อที่ ๙ เห็นว่าโอบปาติกะสัตว์มีอยู่จริง ข้อที่ ๑๐ เห็นว่า มีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ คำสอนที่
พระองค์นำมาสั่งสอนนี้ สอนมาจากการตรัสรู้ จึงถูกต้องทั้งนั้น ส่วนเราจะเข้าถึงหรือเข้าไม่ถึง เชื่อหรือ
ไม่เชื่อ อันนี้เรื่องของเรา ส่วนความจริงที่พระองค์ทรงนำมาสอนนั้น มาจากการตรัสรู้ ถ้าเชื่อมั่น
ว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ คำสอนเป็นความจริงแท้แน่นอน ไม่เป็นอื่นจากนี้ ก็เป็นสัมมาทิฐิในฝ่ายบุญ
ข้อที่ ๑๐

สรุปว่า ปุณฺณภาคิยะสัมมาทิฐิมียอยู่ ๑๐ ข้อ ถ้ามีทั้ง ๑๐ ข้อนี้ครบถ้วน ท่านทั้งหลายก็จะ
ใช้ชีวิตอย่างปลอดภัยไป ไม่มีใครขัดแย้งขัดขาท่านอีกต่อไป ในเมื่อใจไม่ขัดแล้ว สิ่งอื่นๆ ก็จะไม่
ขัด ต่อก็ไปก็เหลือแต่กิเลสนิเวรณต่างๆ มาขัดขวาง บังปัญญา เวลาที่ทำสมาธิ มีหน้าที่ต้องชำระ
ออกไปต่อไป นั่นเป็นนิเวรณต่างๆ ที่เกิดขึ้นเวลาทำสมาธิบ้าง วิปัสสนาบ้าง แต่พื้นฐานเบื้องต้น
ชำระได้ด้วยสัมมาทิฐิฝ่ายบุญนี้แหละ โดยส่วนใหญ่พวกเราก็รักบุญ ในเมืองไทยเรานี้ ชอบ
ทำบุญกัน ซึ่งดีมาก แต่ความเห็นอาจจะคลาดเคลื่อนอยู่ในบางเรื่อง ท่านทั้งหลายลองฟังดู ตรง
ไหนเห็นถูกต้อง ก็ดีแล้ว ตรงไหนเห็นผิดก็ไปชำระ ชำระให้ถูกต้อง

๔. โลกุตตระสัมมาทิฐิ

ต่อไป ผมจะพูดถึงความเห็นถูกระดับที่ ๒ เรียกว่า โลกุตตระสัมมาทิฐิ เป็นความเห็นถูกระดับเหนือโลก เหนือกว่าคนธรรมดา เห็นตรงถูกต้องในเรื่องที่ทำให้หมดกิเลส เป็นความรู้ถูกต้องใน ๔ เรื่อง เชื่อมต่อกันมาจากฝ่ายบุญนั้นแหละ เอามาต่อเนื่องกันไป หลังจากที่ฝ่ายบุญเห็นว่ามีข้อที่ ๑๐ คือมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ มีศรัทธามาปฏิบัติ ดำเนินตามแนวทางแบบแผนที่พระองค์วางไว้ จะได้เข้าถึงสัมมาทิฐิระดับโลกุตตระต่อไปได้ ถ้าไม่มีศรัทธาก็จบ ไม่อาจที่จะปฏิบัติอะไรได้ ถ้ามีศรัทธาก็มาปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มาฟัง จดจำไว้ มาพิจารณาตาม ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมแก่ธรรม มีโอกาสที่จะได้โลกุตตระสัมมาทิฐิ

โลกุตตระสัมมาทิฐิเป็นญาณปัญญาใน ๔ เรื่องด้วยกัน ข้อที่ ๑ คือ ญาณในทุกข์ ความรู้ในทุกข์ รู้จักทุกข์ว่ามันเป็นทุกข์นั่นเอง คำว่า ญาณ คือความรู้ที่ทะลุปรุโปร่ง ชัดแจ้ง ถูกต้อง ตรงไม่ผิดเพี้ยนในเรื่องนั้นๆ ญาณในทุกข์ ตามภาษาบาลีว่า ทุกฺขเ ญาณํ ญาณในทุกข์ เป็นสัมมาทิฐิข้อที่ ๑ ในแบบโลกุตตระ ข้อที่ ๒ คือ ความรู้ในทุกขสมุทัย รู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ ทุกขสมุทฺเย ญาณํ ญาณในทุกขสมุทัย รู้ มีปัญญา มีญาณในเหตุเกิดทุกข์ตรงตามที่เป็น ไม่ผิดเพี้ยน ข้อที่ ๓ คือ ความรู้ในความดับทุกข์ ญาณในความดับทุกข์ ทุกฺขนิโรธ ญาณํ ญาณในทุกฺขนิโรธ ญาณในความดับของทุกข์ ข้อที่ ๔ ญาณในทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา ความรู้ในข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับทุกข์ ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา ญาณํ ญาณในทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา

หลักๆ ก็เป็นความรู้ ๔ ประเด็นนี้ ฟังดูแล้ว หลายท่านร้องอ้อทีเดียว ความรู้แบบนี้ คือความรู้ในอริยสัจ ๔ นั้นแหละ เรียกว่าสัมมาทิฐิระดับโลกุตตระ ถ้ามีความรู้ใน ๔ ประเด็นนี้ และชำระได้สะอาดหมดจด จะได้เป็นพระโสดาบัน เป็นผู้รู้แจ้งสัจจะทั้ง ๔ ได้เห็นอริยสัจ ๔ เป็นพระโสดาบัน ยังไม่ถึงนิพพาน ต้องเดินไปตามมรรคต่อไปอีก ถึงนิพพานแน่นอน รู้จักแล้วว่าอะไรเป็นอะไร รู้จักทุกข์ว่าเป็นทุกข์ ชำระความเห็นผิดในทุกข์ได้เรียบร้อยแล้ว รู้จักเหตุเกิดทุกข์ว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์ ชำระความเห็นผิดได้แล้ว รู้จักความดับทุกข์ว่าเป็นความดับทุกข์ และรู้จักหนทางว่าเป็นหนทาง ซึ่งความรู้ที่เป็นสัมมาทิฐิระดับโลกุตตระ คือรู้ในอริยสัจ ๔ นี้ ถ้าสังเกตดูดีๆ จะมีคำสำคัญอยู่คำหนึ่ง คือคำว่าทุกข์นั้นแหละ อยู่ข้างหน้าเขาเลย ถ้าเข้าใจคำว่า “ทุกข์” ในคำสอนของ

พระพุทธเจ้าได้ชัด จะเข้าใจเรื่องอื่นๆ ได้ไม่ยากนัก ญาณในทุกข์ ญาณในทุกข์สมุทัย ญาณในทุกข์นิโรธ ญาณในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา มีคำว่าทุกข์อยู่ข้างหน้า

ข้อที่ ๑ **ญาณในทุกข์** คำว่า **ทุกข์** นี้ คือภาวะที่ไร้ตัวตน ภาวะที่ไร้เจ้าของ ไร้ความเที่ยง ไร้ความสุขอย่างแท้จริงเป็นภาวะที่น่าเบื่อหน่าย น่ารังเกียจ ไม่น่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยว ไม่น่าเอา มันเป็นของมันอย่างนั้นแหละ ฟังดูอย่างนี้ ก็ยิ่งเข้าใจยาก เลยต้องชี้ตัวทุกข์ว่าเป็นตัวไหนกันแน่ พระพุทธเจ้าตรัสรวบย่อไว้ว่า อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์ แบบที่ท่านทั้งหลายได้สวดกันบ่อยๆ ธรรมะที่สวดสาธยายกันอยู่ เป็นธรรมะระดับสูงนะ สังขิตเตนะ ปัญญาอุปาทานขันธ์ทุกขาทุลา ว่า โดยย่อแล้ว อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์

ทุกข์นี้ยังมีปรากฏการณ์อื่นๆ ที่แสดงบ่งชี้ว่ามันคือตัวทุกข์นั้นแหละ ที่เกิดเป็นปรากฏการณ์นั้นๆ ออกมา ที่ทรงแจกแจกเอาไว้ก็มี ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะปริเทวะทุกข์โทมนัสอุปายาสะเป็นทุกข์ ความได้ประสบสิ่งไม่น่ารักไม่น่าพอใจเป็นทุกข์ ความพลัดพรากสิ่งที่รักที่พอใจเป็นทุกข์ ความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์ นี่เป็นปรากฏการณ์ของทุกข์ เป็นความปรากฏของอุปาทานขันธ์ ๕ ที่เป็นไปตามเงื่อนไข เงื่อนไขมันพร้อมแล้ว พร้อมที่จะทำให้มันเป็นอย่างนั้น มันจึงเป็นอย่างนั้น มันไม่อาจเป็นอย่างอื่นไปได้ เหมือนท่านทั้งหลายมานั่งอยู่ที่นี่ ก็เป็นตัวทุกข์ แต่จะบอกว่า มานั่งฟังธรรมเป็นทุกข์ ถ้าอย่างนั้นนั่งอยู่ที่บ้านไม่เป็นทุกข์สิ นี่ก็อาจจะสงสัยได้

พระพุทธเจ้าเป็นสัพพัญญู พระองค์ทรงแสดงตัวเหตุการณ์ที่ทุกคนจะต้องมีอย่างแน่นอน คือเกิด ทุกคนมีแน่นอน ไม่ว่าจะมาที่นี่ ไม่มาที่นี่ ทุกคนก็เกิด เกิดก็ทุกข์เกิด ไม่ใช่คนเกิด ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ชาย ไม่ใช่หมา ไม่ใช่แมว ไม่ใช่ใคร เป็นขันธ์ ๕ มารวมกัน เหมือนท่านทั้งหลายตอนนี้ ขันธ์ ๕ สามัคคีกันอยู่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้นสามัคคีกัน รวมกันอยู่ในร่างเดียวกันนี้ เรียกว่ากาย กายเป็นที่รวมของสิ่งไม่สวยไม่งามประการต่างๆ เป็นบ่อเกิดของสิ่งไม่สวยไม่งาม สิ่งที่เกิดในร่างกายนี้ ไม่มีสิ่งไหนสวยงามสักอันหรือของสวยๆ งามๆ เกิดอยู่ข้างนอก ในกายนี้เกิดแต่ของไม่สวย เช่น ผม ผมงอกอยู่ในร่างกายของเรา ถ้าสมมติว่าเราตัดเส้นผมออกไป เอาไปปักไว้ที่แปลงผัก รดน้ำ พรุนดินอย่างดี อย่างนี้ไม่งอกแล้ว เพราะเส้นผมมันเกิดที่กายเท่านั้น เล็บก็เหมือนกัน ตัดออกเรียบบ่อย เอาไปแช่น้ำไว้ ไม่งอกเหมือนกัน เพราะว่าพวกนี้มันเกิด

อยู่ในกาย มั่นงอกอยู่ในกาย งอกจากอาหารที่เรากลืนกินลงไป ข้าวปลาอาหาร ซากเปิด ซากไก่ ผัก ผลไม้ ฯลฯ กินเข้าไปแล้วก็ย่อย งอกมาเป็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ล้วนของไม่เที่ยง ไม่แน่นอน ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้สิ่งแทรกอยู่ในที่นี่เลย ไม่มีสุขอันแท้จริง ไม่มีตัวเราสิงอยู่ในนี้

คนทั่วไปไม่รู้จักรู้จักทุกข์ว่าเป็นทุกข์ นี้กว่ามีใครสิงอยู่ในนี้ มีคนสิงอยู่ในมือ ในแขน ในขา ในหน้าตา จนรู้สึกว่าเป็นหน้าตาดี เราพูดดี เรามีความสุข เราเป็นโน่นเป็นนี่ แท้ที่จริงแล้ว มีแต่อุปาทานขั้นที่ ๕ ความเห็นตรงอย่างนี้เป็นสัมมาทิฐิข้อที่ ๑ รู้ชัดว่ารูปเป็นรูป รู้ชัดเวทนาเป็นเวทนา รู้ชัดสัญญาเป็นสัญญา รู้ชัดสังขารเป็นสังขาร รู้ชัดวิญญาณเป็นวิญญาณ เป็นตัวทุกข์ เป็นสิ่งเกิดมาจากเงื่อนไขปัจจัย ไม่มีคนอยู่ในนี้เลย เป็นก้อนทุกข์ล้วนๆ เพียงว่า คือร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นแหละ เรียกว่าชำระความเห็นผิดได้ หากยังเห็นผิดแทรกอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เห็นว่ายังมีบางส่วนเที่ยงแท้ เห็นว่ามีบางที่บางแห่งอยู่แล้วเป็นสุข หรือเป็นตัวตน ยังไม่หมดความเห็นผิด ต้องไปฝึกต่อไป

ผมพูดสิ่งที่ถูกต้องให้ฟังก่อน ท่านทั้งหลายจะมีอุปายเทคนิควิธีฝึกฝนอย่างไร จึงจะมีปัญญาเห็นถูก ก็ไปหาวิธีฝึกเอา ผมพูดเฉพาะหลักการ ถ้าเป็นสัมมาทิฐิฝ่ายโลกุตระต้องเห็นอย่างนี้ อย่างที่หนึ่งคือเห็นทุกข์ รู้จักรู้จักว่าเป็นทุกข์ เพราะทุกข์มันก็เป็นทุกข์ มันไม่เป็นอย่างอื่น มันเป็นอย่างนั้น เส้นผมก็เป็นเส้นผม มันเป็นทุกข์นั้นแหละ มันไม่เป็นอย่างอื่น ไม่เป็นใคร แล้วก็ไม่ใช่สมบัติของใคร กระดูกก็เป็นกระดูก ไม่เป็นคน ไม่เป็นหญิง ไม่เป็นชาย ไม่เป็นใคร ไม่เป็นของใคร ไม่ใช่สมบัติของใคร ทั้งๆ ที่อยู่กับเรานี้แหละ ไม่ใช่สมบัติของเรา และไม่ใช่สมบัติของผู้อื่น เพราะขนาดเราก็ไม่มีด้วยเหมือนกัน เป็นแค่สมมติขึ้นเฉยๆ ไม่มีใครสิงอยู่ในนี้เลย ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน แต่มีทุกข์ มีทุกข์เกิด แต่ไม่มีคนเกิด ไม่มีใครเป็นผู้เกิดมา แต่ทุกข์เกิดมา มีตายเหมือนกัน แต่ทุกข์ตาย ไม่มีคนตาย ไม่มีใครตาย คนตายนั่นเป็นแค่สมมติเฉยๆ มีแก่เหมือนกัน หลายท่านในที่นี้ก็แก่แล้ว แก่จนเกือบตายแล้ว บางท่านไม่แก่ ตายก่อนก็มี อันนี้ก็แล้วแต่ เป็นไปตามกรรม แก่ก็เป็นทุกข์แก่ ไม่ใช่เราแก่ ที่เหี่ยวก็เป็นผิวหนังเหี่ยว ไม่ใช่คนเหี่ยว ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย เป็นความเป็นไปของทุกข์ที่มันเป็นไปอย่างนั้น พอผิวหนังนี้อายุนาน ก็ถูกบีบมาโดยรอบด้าน มันต้องเหี่ยว พออายุมันนานแล้ว จะไม่ให้เหี่ยว ก็เป็นไปไม่ได้ มันฝืนความจริง

ข้อที่ ๒ **ญาณในทุกขสมุทัย** รู้จักเหตุเกิดทุกข์ว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์ เหตุเกิดทุกข์คือตัณหา ความทะยานอยาก ความหิวกระหาย ความติดอกติดใจ ความรักตน ความรักตนนี้เป็นเหตุเกิด

ทุกข์ ความรักตน หวงตน ห่วงตน กลัวตนจะไม่สบาย กลัวตนจะอยู่ไม่รอด กลัวตนเจ็บป่วยแล้วจะไม่มีหมอรักษา กลัวตนแก่แล้วจะอยู่ไม่สบาย กลัวตนจะสูญเสียอันนั้น กลัวตนสูญเสียอันนี้ กลัวตนจะถูกด่า กลัวตนจะเสียหน้า กลัวตนจะถูกนินทา กลัวตนจะเป็นนั้น กลัวตนจะเป็นนี้ อันนี้คือ ตัณหานั่นเอง ความจริงตนมิได้มี แต่ความรักตน ห่วงตน หวงตน นั้นเป็นกิเลส ตัวเราไม่มี เป็นสมมติเฉยๆ มีเพียงรูปร่างนาม ชันท์ ๕ มาประสมรวมกัน คนที่ยังหลงอยู่ นี้กว่ามีตน เป็นความนึกผิด คืออวิชชาเกิดขึ้น พอนึกผิดก็มีความรักตนในความคิดของตน ความรักตนในความคิดของตนนั้น แผละ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์

พวกเราโดยทั่วไปไม่รู้จักอันนี้ ไม่มีสัมมาทิฐิ พอรักตนก็นึกว่ามีตนจริงๆ พอนึกว่ามีตนจริงๆ ก็เลยต้องทำเพื่อตน ถ้าไม่ทำเพื่อตนก็ไม่รู้จะทำเพื่อใคร มันวนล่ที่นี้ เป็นวัฏฏะสงสาร เลยต้องทำเพื่อตน ขนาดมาปฏิบัติธรรม ก็ต้องทำให้ตนไปนิพพาน เพราะถ้าตนไม่ได้ไปนิพพานแล้ว มันจะทุกข์ มันก็วนอีกล่ ขนาดจะไปนิพพานยังวนอยู่เลย ต้องเข้าใจกระบวนการว่า ความอยากเพื่อตัวตนนี้คือตัณหา ตัณหาเกิดจากเวทนา เวทนาเกิดจากผัสสะ ผัสสะเกิดจากอายตนะ ๖ ไล่ไปเรื่อย กิเลสทั้งหลายเกิดจากอวิชชานั้นเอง มันเป็นแค่ส่วนหนึ่งในกระบวนการ เป็นกิเลสที่เกิดขึ้นมาจากกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยเท่านั้น ความรักตนและการทำเพื่อตน ยึดถือของตนต่างๆ ก็เป็นแค่กิเลสเท่านั้น ไม่ได้มีตัวตนหรือของตนจริงจางอะไร

หากหลงยึดถือจริงจาง ไปทำเพื่อตัวเพื่อตน ทำเพื่อของตน สิ่งที่ได้มาใหม่ ก็ได้ทุกข์มาเกิด แก่ แล้วก็ตาย ไม่มีคน ไม่มีสัตว์อะไร เป็นวงกลมเท่านั้น ดังนั้น คนที่ยังมีอวิชชาอยู่ ไม่รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง ก็จะรักตัวตน พอรักตนก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ วนอยู่อย่างนี้ เป็นวัฏฏะสงสาร ฝ่ายวัฏฏะมีสี่จจะสองข้อ มีทุกข์กับเหตุเกิดทุกข์ อันนี้ให้ท่านทั้งหลายฟังไว้ ต่อไปก็ไปชำระความเห็นให้ตรง ถ้ามองดูทั้งโลกแล้ว มีแต่ทุกข์หมด อย่างนี้ถูกต้องแล้ว คนหนุ่มก็ทุกข์ เด็กก็ทุกข์เหมือนกัน คนแก่ คนเกิด คนตาย ไม่มี มีแต่ทุกข์เกิด ทุกข์แก่ และทุกข์ตาย มันทุกข์ทั้งนั้น เป็นรูป เป็นนาม เป็นขันท์ทั้ง ๕ ที่เป็นไปตามเงื่อนไข ตามเหตุ ตามปัจจัย เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดวนเวียนอยู่ทุกวันนี้ คือความรักตน ความรักตัวเอง ห่วงหวงตัวเอง ถ้ายังรักตัวเองอยู่ก็เกิดใหม่ กินอาหารให้ตัวเองอร่อย อันนี้ก็เกิดใหม่ น่องไก่มันไม่รู้เรื่องด้วย แต่เรากินน่องไก่ให้เราอร่อย อย่างนี้หลง ก็เกิดใหม่ เวียนวายตายเกิดต่อไป คิดดูมันคุ้มกันไหม เกิดใหม่เพราะน่องไก่อันเดียว มันจะคุ้มกันไหม เกิดใหม่เพราะกระดูกไก่ กินซากเขา แล้วก็เกิดใหม่ วนเวียนไปอีก วุ่นวาย

เดี๋ยวสักหน่อยก็ไปนอนตอนเย็น เราได้พักผ่อนสบาย นอนก็เกิดใหม่อีกแล้ว ทำไมมันจึงเป็นอย่างนี้ เพราะไม่รู้จักรู้ว่าต้นเหตุเป็นเหตุเกิดทุกข์ แท้ที่จริง ต้นเหตุมันเกิดจากเวทนา เวลาเราไปกินแล้ว มันก็เกิดเป็นผัสสะ มีลึ้นกระทบกับรส เกิดเป็นผัสสะ อาหารเป็นธาตุข้างนอก ข้างในเรานี้ก็เป็นธาตุข้างใน มันชนกัน ธาตุชนกัน เกิดเวทนาเป็นความอรร้อยขึ้น ไม่มีใครเป็นผู้รับความอรร้อย ไม่มีใครเป็นผู้กินนั่นเลย แต่คนที่ไม่รู้จักรู้ก็หลง มีเราเป็นคนกิน มีเราเป็นผู้อรร้อย มีเราเป็นผู้รับผล อยากให้เราอรร้อยอย่างนี้ตลอดไป อยากให้เราสะอาด สุขสบายอย่างนี้ตลอดไป พวกเราจึงไม่ได้ติดน่องไปอะไร แต่ติดความอรร้อย คือติดเวทนานั่นเอง แต่เวลาพูด อาหารชนิดนั้นอรร้อยนะ ติดอาหาร ก็ว่าไป อาหารชนิดนั้นมันอรร้อยสำหรับเราก็เป็นเพราะผัสสะ ไม่ได้เป็นเพราะอาหารนั้น อาหารนั้นไม่ได้อรร้อยสำหรับคนอื่น อรร้อยสำหรับเราเพราะผัสสะคนละอันกัน ที่มีผัสสะอย่างนั้น ก็เพราะมีอายตนะอย่างนั้น อายตนะแบบคนนั้น อาหารชนิดนั้นก็เลยถูกปากคนนั้น จริงๆ ไม่มีคนเป็นผู้ถูกปาก มันถูกลิ้น ถูกอายตนะ เกิดผัสสะ เกิดเวทนา เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันมา อันนี้พูดแบบกระจายกระบวนการ จะได้พอมองออก แต่ความเป็นจริง มันเกิดไว เกิดรวดเร็วและชำนาญมาก อันนี้เหตุให้เกิดทุกข์ก็คือต้นเหตุ

ข้อที่ ๓ **ญาณในทุกข์นิโรธ** ความรู้ในทุกข์นิโรธเป็นสัมมาทิฏฐิข้อที่ ๓ สัมมาทิฏฐิเห็นว่า ความดับทุกข์คือความดับต้นเหตุด้วยการสำรอกให้หมดไม่เหลือ ความสละ ความสลัดคืน ความหลุดพ้น ความปล่อยความวาง ความไม่อาลัย ถ้าพูดแบบสูงสุดเลย คือพระนิพพาน เป็นความดับทุกข์ ถ้าเห็นถูกต้องก็เป็นสัมมาทิฏฐิ ถ้ายังเห็นผิดเพี้ยนว่า ได้ทำอะไรตามใจเราแล้วจะมีความสุข จะเข้าถึงความสงบ อย่างนี้ผิดไปไกลมาก ตรงข้ามกับความจริงไป ความจริงไม่ใช่เช่นนั้น จะต้องรู้จักรู้ว่า ในโลกนี้ อุปาทานชั้นที่ ๕ มันเป็นทุกข์ ทั้งเรา ทั้งผู้อื่น เราก็ทุกข์ เขาก็ทุกข์ เราก็รูปนาม เขาก็รูปนาม ทั้งข้างในข้างนอก พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว **กายนี้ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย และไม่ใช่ของผู้อื่น กายนี้มันเป็นของกรรมเก่า** เป็นอุปาทานชั้นที่ ๕ เป็นก้อนทุกข์นั่นเอง ไม่ใช่ของเรา แล้วก็ไม่ใช่ของผู้อื่น ถ้าคนหลงผิดก็นึกว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา แท้ที่จริง ที่เห็นว่าเป็นของเรานั้น ไม่ใช่กาย เห็นว่าเป็นของเรานั้นเป็นความเห็นผิด หลงผิด รักตัวเรา ก็ไม่ใช่กาย รักตัวเราก็เป็นต้นเหตุ อันหนึ่งเป็นทุกข์ อันหนึ่งเป็นเหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ก็คือความสิ้นต้นเหตุ หมดต้นเหตุ

ข้อที่ ๔ ญาณในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รู้จักทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รู้ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับทุกข์ รู้ตัวข้อปฏิบัติ รู้ปฏิปทา ถ้าอยากเข้าถึงความสงบร่มเย็นเป็นสุข ต้องใช้อริยมรรคมีองค์ ๘ ต้องมีความรู้ชัดเจนในเรื่องนี้ ถ้าไม่ชัดก็ยังไม่เห็นผิดอยู่ โดยส่วนใหญ่พวกเรานี้ แม้จะฟังเรื่องอริยสัจมานาน แต่ความเห็นยังคลาดเคลื่อนเยาะ บางท่านอยากจะมีความสุขก็นิมนต์พระมาสวดที่บ้าน ให้ตัวเรามีความสุข ทำบุญต่างๆ นานา แล้วก็ถามว่า ทำบุญไม่เป็นบุญ หรืออาจารย์ เป็นบุญเหมือนกัน แต่มันเกิดจากอวิชา อวิชาก็เป็นปัจจัยให้เกิดบุญ โง่ขนาดนั้นมีวิชาขนาดนั้น ยังทำบุญได้นะคนเรา คิดอยากให้เรามีความสุข ก็นิมนต์พระมาสวด ทำบุญขึ้นบ้านใหม่บ้าง ทำงานพิธีมงคลต่อชะตาบ้าง บุญที่ทำนั้น ไม่ใช่เหตุให้ถึงความสุขแท้ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ยังเห็นผิดอยู่ วนอยู่

เหตุที่จะทำให้ถึงความสุขอย่างแท้จริง เหตุให้ถึงความพ้นทุกข์ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ส่วนความอยากทำให้เรามีความสุข อันนั้นเป็นตัณหา ทำบุญ ก็ไปเกิดใหม่ วนอยู่ เหมือนพวกเรานี้ เกิดๆ ตายๆ จนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะอย่างนี้แหละ วนไปวนมา จึงต้องรู้จักทางที่ทำให้ถึงความพ้นทุกข์ ทางให้ถึงความสิ้นทุกข์ สิ้นโศก สิ้นโรค สิ้นภัย คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ไม่ใช่อันอื่นนะ ไม่มีทางอื่น ต้องจำแม่นๆ ถ้าเข้าใจว่าเป็นอันอื่นยังผิดอยู่

บางท่านอยากจะให้ชีวิตปลอดภัยไปรงสบายราบรื่น ต้องไปปล่อยอะไรที่สิ้นๆ สักหน่อย ปลาไหลเง อยากรจะให้ชีวิตราบรื่น ก็ไปปล่อยปลาไหล แท้จริง ชีวิตมันเป็นทุกข์ ไม่มีวันราบรื่นหรือกรรมดาของชีวิตเป็นอย่างนั้น เป็นเรื่องคติกรรมดาของทุกข์ และเหตุให้เกิดทุกข์คือตัณหา ถ้าอยากจะหมดทุกข์กัน ให้ชีวิตราบรื่น ต้องเดินตามมรรค จะได้สะดวก ต้องฝึกให้มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จึงจะราบรื่นพอเป็นไปได้ แต่นี่ไปปล่อยปลาไหล จะได้ราบรื่น หลงไปหนักเลย ไม่รู้จักหนทาง พอไม่รู้จักหนทางก็ไปทำบาปอีก ไปทำบุญ หลงไปอีก ก็เวียนว่ายตายเกิด

บางท่านอยากจะหายเจ็บหายเจ็บป่วย เอาเต่าไปปล่อย ปล่อยความเจ็บป่วยให้หลุดลอยไปกับเต่าเถอะ อุปาทานขันธ ๕ มันเป็นทุกข์ เป็นรังของโรค จะให้มันหายโรคเด็ดขาดแน่นอน มันไม่ได้ จึงต้องรู้จักว่า ขันธนี้มันเป็นโรค เป็นดังหัวผี คือมันเป็นทุกข์นั่นเอง เหตุที่ทำให้เกิดโรคเกิดหัวผีอย่างนี้ขึ้นมา ก็เพราะตัณหา ถ้ายังรักตัวเองอยู่อีก ก็เกิดอย่างนี้ขึ้นมาอีก ไม่อยากเกิด

อย่างนี้อีก ไม่อยากเป็นโรค ไม่อยากจะเป็นอย่างนี้อีก ต้องละตัณหาไป ทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ไม่ใช่ไปปล่อยเต่า

เพราะความหลงก็เกิดพิธีกรรมมงคลตื่นข่าว สิ้นชีพตปราสาทมากมายเหลือเกิน เพราะไม่รู้วิธีสัก ๔ ไม่มีสัมมาทิฏฐินั่นเอง ผู้ที่มีสัมมาทิฏฐิแล้ว จึงละสิ้นชีพตปราสาทได้ทั้งหมด การยึดถือศีลวัตรข้อปฏิบัติต่างๆ รักษาศีล ๕ มั่นบุญน้อยไป ต้องศีล ๘ บุญจะได้เยอะ เราจะได้มีอยู่มีกินชาติหน้า ก็ได้กินจริงๆ เสียด้วย เกิดใหม่อีกแล้ว มันลำบากอย่างนี้ เพราะไม่รู้จักว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นหนทางให้ถึงความพ้นทุกข์ ถึงสุขอย่างแท้จริง ทางอื่นไม่มีนะ ความอยากเพื่อตัวตนทำเพื่อตัวเอง ไม่ว่าจะอย่างไรก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ทั้งนั้น เพราะเป็นตัณหา ตัณหาเป็นเหตุเกิดทุกข์ อันนี้เราก็ต้องกันบ่อยๆ ต้องพิจารณาเสมอๆ พิจารณาบ่อยๆ จะได้มีดวงตา มีปัญญามองเห็น ถ้าพิจารณายังไม่ได้ ก็ไปปรับพื้นฐานให้ดี ให้มีศีล มีความเพียร ฝึกสติ ทำสมาธิ แล้วมาพิจารณาดูให้เห็นชัด

วันนี้ ผมมาพูดเฉพาะตัวสัมมาทิฏฐิ เป็นองค์ประกอบอันหนึ่ง เป็นหัวหน้า ท่านทั้งหลายจะได้ปฏิบัติต่อไปได้อย่างถูกต้อง ถ้าเห็นผิดไป เช่น ไม่รู้จักอริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นหนทางให้ถึงความพ้นทุกข์ ก็วุ่นวายมาก เมืองไทยเรานี่ บทสวดมนต์อะไรดี ๆ นี่เอามาทำเสียหายไปหมด สวดให้รอด สวดให้ไม่ตาย สวดให้ร่ำรวย ทำแบบหลงตามกันไป บางท่านอยากจะอยู่รอดปลอดภัย ก็มีบทสวด กำแพงแก้วตั้ง ๗ ชั้น มาป้องกันห้อมล้อม จะได้อยู่รอดปลอดภัย สนิมนี้กันว่า กำแพงเยอะขนาดนั้น ถ้าเกิดไฟไหม้ขึ้นมา รถดับเพลิงเข้าไม่ได้ จะทำยังไง กำแพงมันเยอะไป กำแพงชั้นเดียวก็พอแล้ว ประตูก็เปิดง่ายๆ หน้อย เวลาที่ไม่สบาย รถพยาบาลจะได้มาช่วยทัน เวลาไฟไหม้ รถดับเพลิงจะได้เข้ามาช่วยได้ ทำอะไรให้พอเหมาะสม อย่าทำอะไรเลยเกิดขึ้นไปมาก

ที่พากันยึดถือ ทำอะไรขนาดนั้น ก็เพราะรักตัวเองมาก ห่วงหวงตัวเอง ไม่อยากให้เกิดใครมาทำอะไรตัวเองได้ อยากให้ตัวเองมีแต่ความสุข พบแต่ความเจริญก้าวหน้า อิ่มเต็มสมบูรณ์ แต่ความจริง ตัวเองมีไหม ไม่มี มีแต่ความหลง ความอยาก ความรักตัวเอง เป็นเหตุเกิดทุกข์ สิ่งของของตัวเองไม่มีหรอก แต่ความหวงของตัวเอง มีอยู่ เป็นกิเลส ความตระหนี่หวงแหน อันนี้ของฉัน ห้ามเอาไปนะ เป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ ผู้ที่ยังมีความเข้าใจผิดเรื่องนี้อยู่ จึงอันตรายมาก

เพราะว่าพอมีตัวตนเป็นที่ตั้งของความรัก ก็เลสมันก็แรง พระโสดาบันเป็นต้นไป ท่านรู้แล้ว ความรักตัวตน ยึดถือของตน นี่เป็นกิเลส แต่ตัวตนนี้ไม่มีจริง แม้จะยังมีกิเลส แต่เบาบาง ไม่รุนแรง

ต้องมาฝึกให้ชำระความเห็นให้ตรง รู้ว่าอุปาทานชั้นที่ ๕ เป็นทุกข์ ทุกข์มี แต่เราผู้เป็นทุกข์นี้ ไม่มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ตับ ไต ไข่มุมมีหมด มีแต่ของไม่เที่ยงทั้งนั้น เวณาก็มีเหมือนกัน สุขก็มี ทุกข์ก็มี ส่วนตัวเราผู้สุข ตัวเราผู้ทุกข์นี้ ไม่มี การกำหนดเครื่องหมาย เป็นสัญญา บุญบาปก็มี กุศล อกุศล มีอยู่ เป็นสังขาร แต่คนไม่มี คนรับบุญ รับบาป คนรับผล ไม่มี วิญญาณก็มี แต่สัตว์บุคคลไม่มี

ที่ฝึกปฏิบัติ ทั้งด้านศีล สมาธิ ปัญญา ก็เพื่อให้รู้ทุกข์ อุปาทานชั้นที่ ๕ เป็นทุกข์ รู้ต้นเหตุว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์ ความอยากเพื่อตัวเพื่อตน เพื่อครอบครัวของตน นั้นแหละกิเลส ขนาดตนยังไม่มีเลย ของตนจะมีได้อย่างไร เห็นว่ามีตัวตนนี้เป็นความเห็นผิด รักตนเป็นต้นเหตุ ยึดมั่นของตนเป็นอุปาทาน กิเลสทั้งนั้นแหละ พวกเราทั้งหลายเลยมีเรื่องห่วงใยกังวล มีทุกข์มากมาย ต้องมองให้เห็น อย่าไปโทษคนโน้นคนนี้ มีสิ่งที่รักจึงเกิดทุกข์ขึ้น

พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า บุคคลมีสิ่งเป็นที่รักเท่าไร ก็มีทุกข์เท่านั้นแหละ มีสิ่งที่รัก ๑๐๐ อย่าง ก็ทุกข์ ๑๐๐ อย่าง มีสิ่งที่รัก ๙๐ อย่าง ก็ทุกข์ ๙๐ อย่าง มีสิ่งที่รัก ๘๐ ก็ทุกข์ ๘๐ มีสิ่งที่รัก ๗๐ ก็ทุกข์ ๗๐ มีสิ่งที่รัก ๖๐ ก็ทุกข์ ๖๐ มีสิ่งที่รัก ๕๐ ก็ทุกข์ ๕๐ มีสิ่งที่รัก ๔๐ ก็ทุกข์ ๔๐ มีสิ่งที่รัก ๓ ก็ทุกข์ ๓ มีสิ่งที่รัก ๒ ก็ทุกข์ ๒ มีสิ่งที่รัก ๑ ก็ทุกข์ ๑ **ไม่มีสิ่งที่รักเลย ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์เลย** ก็มีเท่านั้นแหละ ความเป็นจริงมันเป็นอย่างนี้ ไม่มีวันเป็นอย่างอื่น

พระองค์ตรัสคาถาสั้นๆ ถูกตรงแน่นอน เช่นว่า **ความโศกยอมเกิดจากของที่รัก** ถ้าไม่มีรักก็ไม่มีโศก เป็นข้อเท็จจริงที่ตรงไปตรงมาที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรจะจริงไปกว่านี้แล้ว แต่พวกเราทั้งหลายที่โศกอยู่บ่อยๆ ก็มองไม่เห็น ที่โศกเพราะว่าคนนั้นตาย สามสิ่งก็เลยโศก โศกเพราะความรักต่างหากเล่า สัจจะมีอยู่ตรงหน้าพวกเรานี้แหละ

ต้องมีสัมมาทิฐิ รู้จักความดับทุกคือนิพพาน เป็นความสิ้นต้นเหตุ รู้จักมรรค รู้จักหนทาง คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ทางให้ถึงความพ้นทุกข์ พ้นโศก พ้นโรค พ้นภัย พ้นเคราะห์ พ้นเสนียด พ้น

จัญไร ต้องให้ชัดเจน ไม่อย่างนั้นจะมีบทสวดแปลกๆ ขึ้นมา สวดให้หมดเคราะห์ หมดโศก หมดโรค หมดภัย นั้นไม่ใช่ทาง เป็นเรื่องของคนไม่รู้เรื่อง รักตัวเองมาก ก็แต่งขึ้นมาเพื่อจะสวดอ่อนวอน ขอให้คุ้มครองตัวเองนี่แหละ ไม่ใช่ความผิดของบทสวดหรืออก อย่าไปโทษอะไรเลย โทษความเห็นที่ยังผิดอยู่ อย่าไปโทษแก้วน้ำ เพราะมีแก ฉั่นเลยห่วงแก ไม่อยากให้แกแตก อย่าไปโทษมันเลย โทษที่ตัวเองไปยึดถือ ต้องรู้ความจริงว่า น้ำมันเป็นแก้วน้ำ เป็นของไม่เที่ยง มันไม่ใช่ของใคร มันเป็นของใช้ เอามาใส่น้ำดื่ม ดื่มแล้วก็วางไว้ ไม่มีใครว่าอะไร ไม่มีปัญหา อย่าไปโทษโน่นโทษนี่

การจะหมดเคราะห์ หมดโศก หมดโรค หมดภัย ต้องใช้อริยมรรคมีองค์ ๘ ต้องเดินตามมรรค อยากจะหมดทุกข์ ต้องเห็นให้ถูกต้อง รู้จักอริยสัจ ๔ รู้จักอริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นหนทางมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ต่อมาต้องคิดให้ถูกต้อง เป็นสัมมาสังกัปปะ พุดให้ถูกต้อง เป็นสัมมาวาจา มาฝึกหัดอยู่ใน ๘ องค์ประกอบอย่างนี้ เกรงใจจะมีไหม เคราะห์จะมีไหม ไม่มี ขอให้ทำอย่างนี้เท่านั้น พวกเรามีแต่สวด สวดให้หมดเคราะห์ ขออ่อนวอนเอา ปากที่สวดให้หมดเคราะห์นี้ ไปด่าชาวบ้านเขา บ่นโน่นบ่นนี่ไปเรื่อย ลองคิดดูจะหมดไหม เคราะห์ร้ายจะหมดไหม ปัญหาจะหมดไหม ปัญหาไม่ได้หมดเพราะบ่นบ่อยๆ อย่างนั้น ปากนี้ไม่เป็นสัมมาวาจา มันก็วุ่นวายอยู่อย่างนั้น นั่นไม่ใช่หนทาง ต้องรู้หนทางให้ดี ชำระความเห็น ถ้าจะรอดปลอดภัย ก็ต้องใช้มรรค ๘ เดินตามมรรค

ในช่วงที่สอง ผมได้พูดสัมมาทิฐิระดับโลกุตตระ พุดแบบย่อๆ เพราะเวลาจำกัด สรุปว่าสัมมาทิฐิระดับโลกุตตระนั้น มีอยู่ ๔ ข้อ คือ รู้จักทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ และรู้จักหนทางให้ถึงความดับทุกข์ เห็นลงตัวสอดคล้องลงกับความเป็นจริง เรียกเป็นญาณว่า**อนุโลมญาณ** ถ้าชัดเจนอย่างนี้ ชำระสะอาดหมดจด ก็ได้เป็นพระโสดาบัน อันนี้สำคัญมาก ท่านทั้งหลายจึงควรฟังให้ดี จะบรรลุนิพพาน ต้องรู้อริยสัจ ต้องฝึกหัดกันไป มีอุบายวิธีเยอะเยอะ

สรุปว่า วันนี้ผมมาบรรยายเกี่ยวกับสัมมาทิฐิ เป็นความเห็นตรง ถูกต้องกับความเป็นจริง เห็นตามที่มันเป็น **เห็นสิ่งที่มีว่ามี เห็นสิ่งที่ไม่มีว่าไม่มี** ซึ่งสัมมาทิฐิมีอยู่ ๒ ระดับด้วยกัน ระดับที่หนึ่ง ปุณฺณภาคิยะสัมมาทิฐิ มี ๑๐ ข้อ เห็นตรงถูกต้องว่า ผลวิบากของทานที่ให้แล้ว มีอยู่จริงเป็นต้น จนถึง เห็นตรงถูกต้องว่า มีพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ท่านฟังแล้ว ลองตรวจดู บางท่านได้หลายข้อแล้วก็ดีมาก บางท่านยังขาดตกบกพร่องอยู่ ก็ไปชำระความเห็นให้สะอาด

ต่อมา ระดับที่สองคือ โลกุตระระสัมมาทิฏฐิมีอยู่ ๔ ข้อ อย่าลืมไปศึกษาเพิ่มเติม รู้จักทุกข์ อูบาทานชั้นที่ ๕ เป็นทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์ ตัณหาเป็นเหตุเกิดทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ คือความสิ้นตัณหา พระนิพพานเป็นความดับทุกข์ รู้จักหนทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นหนทางให้ถึงความสงบร่มเย็นเป็นสุข ถึงความดับทุกข์ได้ อันนี้เป็นทาง อันอื่นไม่ใช่ทาง เพราะมันไม่ใช่ทาง เราต้องรู้จักทาง

เหมือนจะมาสถานที่แห่งนี้ ต้องมาให้ถูกทาง ถ้ามาไม่ถูกทาง มันก็ไม่ถึงสักที เพราะไม่ถูกทาง เหมือนกับบพทสดต่างๆ ไม่ใช่ทางให้กิเลสสงบ ไม่ใช่ทางให้ถึงความสิ้นทุกข์ สิ้นโศก สิ้นโรค สิ้นภัย เพราะมันไม่ใช่ พวกนี้แกแ้วแกักรวมกัน คงจะสิ้นกรรม หมดเวร หมดภัย มีพิธีเยอะแยะมากมาย แต่ไม่ได้เป็นทางแก้เลย **ทางที่จะทำให้สิ้นกรรมได้ก็มีแต่อริยมรรคมีองค์ ๘ ชำระกรรมได้ ทำให้สิ้นกรรมได้ ทางอื่นไม่มีหรอก** พวกเราคิดว่า ทำกรรมชั่วมาเยอะ ขอโทษแล้วคงจะหาย ไปขอขมา ขอโทษนะ มันไม่สมกันเลย ต้องเป็นคนมีเหตุผล ตัวเองทำชั่วมาเยอะแล้ว ถ้าอยากจะหมดชั่ว ก็ต้องเปลี่ยนใหม่หมดเลย เลิกไปเลย หันหลังให้กันไปเลย

จะเลิกชั่วได้ ก็ต้องเห็นก่อนว่า ความชั่วมันเป็นความชั่ว มันไม่ดี ไม่มีประโยชน์ ไม่จำเป็น ต้องทำ ไม่มีประโยชน์ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ต้องเห็นตรงถูกต้องความความจริงก่อน เห็นสิ่งที่ผิดว่าเป็นสิ่งที่ผิด เห็นสิ่งที่มีโทษว่ามีโทษ มันเป็นสิ่งที่มีโทษ นำทุกข์มาให้ แล้วถึงดเว้นให้หมด พองดเว้นได้นั้นแหละจึงจะหมดกัน เดินตามมรรคนี้แหละ จะสิ้นเวรสิ้นกรรมทั้งหลายได้

๕. ถาม-ตอบปัญหา

ต่อไปจะได้ตอบคำถาม ท่านที่เขียนถามมานะครับ

คำถาม ชีวิตคนเมืองอย่างพวกเรา มีโอกาสที่จะปฏิบัติจนบรรลุถึงขั้นโสดาบัน ได้ง่ายหรือยากอย่างไรคะ

คำตอบ การจะเป็นพระโสดาบัน ต้องปฏิบัติให้ได้อริยมรรคมีองค์ ๘ มารวมกันครั้งที่ ๑ ตัวที่สมบูรณ์คือตัวสัมมาทิฏฐิที่ผมบรรยายมานี้แหละ ต้องมีข้ออื่นๆ มากพอที่จะช่วยให้สัมมาทิฏฐิ

นี้สมบุรณ์ ช่วยให้เห็นอริยสัจ ศีลก็ต้องมี สมาธิก็ต้องมี ปัญญาก็ต้องมี เจริญศีล สมาธิ ปัญญา แต่ถ้าพูดแบบมรรค เอาปัญญาขึ้นก่อน เป็นปัญญา ศีล สมาธิ

สัมมาทิฐิจะมีได้ ก็ด้วยอาศัยเหตุสองประการหลักๆ อย่างที่หนึ่ง คือ **ปรโตโฆสะ** เสียงจากผู้อื่น ผู้อื่นคือพระพุทธเจ้า เนื่องจากพวกเราคิดเอาเองไม่ได้ พวกเราเกิดจากอวิชชา ถ้านึกเองจะผิด เพราะว่าเกิดจากอวิชชา พร้อมจะผิด ต้องฟังพระพุทธเจ้า เป็นปรโตโฆสะ ตอนนี้มีมีโอกาสมาพูดให้ฟัง ท่านก็ฟัง จำไว้ มีโอกาสสวดมนต์บ้าง อ่านหนังสือธรรมะบ้าง ฟังครูบาอาจารย์บ้าง หรือท่านไหนที่เก่งๆ อ่านพระไตรปิฎกก็ดีมาก อันนี้คือปรโตโฆสะ อย่างที่สอง คือ **โยนิโสมนสิการ** กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย เอาข้อมูลที่ได้มานั้นแหละ หลังจากฟังได้ข้อมูลแล้วต่อไปก็ไปฝึกให้ตัวเองมีสติสัมปชัญญะ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเองให้ดี ชำระจิตให้สะอาด เป็นสมาธิ ตั้งมั่น แล้วใส่ใจให้เห็นตามธรรมชาติ มีแต่ของไม่เที่ยง มีแต่รูปแต่นาม ให้รู้จักรูปเป็นรูป ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม อันไหนเป็นดิน ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นดิน เป็นของแข็ง พอเริ่มใส่ใจได้ สัตว์บุคคลก็จะหายไป เหลือแต่ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี่เป็นดิน ดี เสลด หนอง เลือด เป็นน้ำ คนอยู่ตรงไหน ไม่มีใส่ใจให้ถูกต้อง จะเกิดเป็นสัมมาทิฐิขึ้น

ท่านผู้นี้ถามว่า ชีวิตคนเมืองอย่างพวกเรา มีโอกาสที่จะปฏิบัติจนบรรลุถึงขั้นโสดาบัน ได้ง่ายหรือยากอย่างไรคะ โอกาสนั้นมีอยู่ **การปฏิบัติเพื่อเป็นพระอริยะ ไม่มีง่ายหรือยาก มีแต่ยากจนกระทั่งบวชพระ** ไปปฏิบัติ ง่ายหรือยาก ยาก เพราะว่ามันยาก ของยากจะเปลี่ยนให้เป็นอย่างง่ายได้ไหม ไม่ได้หรอก หลายๆ คนชอบมาถามผมว่า อาจารย์..ทำกรรมฐานอันไหนง่ายกว่า ไม่มีอันง่ายหรือยาก มันยากหมดแหละ มันยาก จะเปลี่ยนยากให้มันง่าย มันไม่ได้ การบรรลุธรรม ถ้ามีง่ายมียาก มันก็ไม่ใช่แล้ว เพราะธรรมะนี้เป็นของยากโดยธรรมชาติ มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น ในความรู้สึกของแต่ละคน บางคนอาจจะเห็นว่าอันนี้ง่าย อันนี้ยาก อันนั้นเป็นแค่ความรู้สึกของคนเท่านั้น โดยความจริง ธรรมะเป็นของยาก เป็นของลึกซึ้ง การบรรลุธรรมต่างๆ เป็นของยาก พวกเราเป็นฆราวาสอยู่ในเมือง ปฏิบัติให้บรรลุโสดาบันนั้นยาก ยากแต่ก็ต้องทำ จนกระทั่งไปบวชพระ ยากเหมือนกัน แต่ก็ต้องทำ ทำไปเรื่อยจนได้นั้นแหละ

อุปมาเหมือนกับเรื่องปัจจุสมุปบาท ท่านพระอานนทกราบทูลว่า ข้าพระองค์ได้พิจารณาปัจจุสมุปบาทแล้ว ปรากฏดูเหมือนง่าย ๆ ตื่นๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่างกล่าวนั้น

อานนท์ เพราะว่าปฏิจัสมุขบาทเป็นของลึกลับ และปรากฏเป็นของลึกลับด้วย พระอานนท์ กราบทูลว่าง่าย พระองค์ตรัสว่า อย่างกล่าวนั้น มันยากเพราะมันเป็นของยาก พระอานนท์ รู้สึกว่าง่าย ความรู้สึกที่ง่ายกับความจริง ไม่เหมือนกัน ความจริงมันยากก็คือมันยาก แต่พระอานนท์มีปัญญาเยอะ ฟังธรรมมากก็มาก บำเพ็ญบารมีมากก็ตั้งแสนกับ มาพิจารณา ก็ดูเหมือนง่าย ๆ แต่เป็นความรู้สึกของพระอานนท์ ความจริงปฏิจัสมุขบาทก็ยิ่งยากเหมือนเดิม การปฏิบัติเพื่อบรรลุพระโสดาบันยากเหมือนเดิม บางท่านปฏิบัติมาเยอะแล้ว ก็บอกว่าง่าย อันนี้เป็นแค่ความรู้สึกของท่านผู้นั้นเท่านั้น บางท่านไม่ค่อยได้ปฏิบัติมา ทำลำบากลำบากหลายสิบปี กว่าจะได้เห็นธรรมะกับเขาบ้าง ทั้งสองคนนี้ โดยธรรมะแล้วยากเหมือนกัน แต่ความรู้สึกไม่เหมือนกัน สรุปว่า พวกเขาปฏิบัติได้ง่ายหรือยาก สรุปว่า ยากเพราะมันเป็นของยาก ของยากจะเปลี่ยนให้เป็นง่ายก็ไม่ได้

เอาเรื่องง่าย ๆ มาเป็นตัวอย่างก็ได้ สำหรับคนทั่วไป ตื่นตอนเช้ายากหรือง่าย ตื่นตอนเช้ามาเดินจงกรมทุกวัน ยังไม่ต้องโสดาบันอะไรนะ เอาแค่ธรรมดานี้ เอาแค่ส่วนย่อยเล็กน้อย มาทำความเพียรนิดหน่อย เป็นองค์ประกอบหนึ่งของมรรค ไม่ต้องเต็มมรรค ๘ เอาแค่อันเดียวนี้ ตื่นมาเดินจงกรมทุกเช้า วันละครึ่งชั่วโมง ยากหรือง่ายครับ ความจริงคือการลุกขึ้นมาทำความเพียรเป็นของยาก บางคนลุกขึ้นมาทำทุกวันจนเคยชิน ก็รู้สึกว่ามันง่าย ฉะนั้น ความรู้สึกที่ง่ายเป็นความรู้สึกของคนเท่านั้นเอง คุณงามความดีเป็นของยากอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ยิ่งดีระดับมรรค จะทำให้ถึงบรรลุธรรมยิ่งยาก อย่างว่าขนาดนั้นเลย แค่จะลุกขึ้นมาตักบาตรตอนเช้ายากไหมครับ นี่ก็ยาก แต่บางคนว่า ผมลุกขึ้นมาตักบาตรทุกวัน มันจะยากอะไร นี่เป็นความรู้สึกของเขาเท่านั้นเอง แต่ทำบุญนี้มันยากมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ท่านลองดูสิ ค่อย ๆ ดูไปทั้งวัน ระหว่างคนเดินเล่นไปมากับคนตักบาตร ท่านเห็นคนไหนมากกว่ากัน เดินเล่นไปมาใจลอยมากกว่าแน่นอน เทบทุกคนเลยที่เป็นแบบนี้ ตักบาตรนี่ นาน ๆ จะเห็นสักคนหนึ่งนะ เปรียบเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้เลย คนที่ลุกขึ้นมาตักบาตรตอนเช้า จึงเป็นคนที่หายากมาก

สูงไปกว่านั้นอีก ลุกขึ้นมาเดินจงกรมนี้ จะมีสักกี่คน จะบรรลุธรรมนี้ จะมีสักกี่คน ที่ผมพูดมาทั้งหมด จะให้รู้ว่ามันยากนั้นแหละ และที่มันยากคือถูกแล้ว หลายท่านก็มาบ่นอยู่ นั่งสมาธิมันยากค่ะ อาจารย์ มันยากก็ถูกแล้วนี่ครับ จะให้มันง่ายยังไงล่ะ ก็ของยากมันก็ต้องยากสิครับ มันเรื่องธรรมดาอยู่แล้ว สรุปว่า ยากนะครับ

คำถาม ปฏิบัติธรรมอย่างไร เพื่อจะทำให้ละความมีตัวตนของเราได้ เช่น การนั่งสมาธิ ถ้าหากอดทนนั่งสมาธิจนถึงเวลาตามที่กำหนด เราจะรู้สึกที่เราเก่ง เราสามารถทำได้

คำตอบ สัมมาทิฐิเลยสำคัญกว่าเขาในแง่นี้ เป็นตัวนำหน้า จะได้ปฏิบัติถูกต้อง แต่ที่จริงแล้ว เราไม่จำเป็นต้องไปละตัวตน เพราะมันไม่มี **เราเสริมความเห็นให้ถูกต้องมากๆ ให้เห็นว่ามีแต่รูป มีแต่นาม มีแต่สิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน เห็นบ่อยๆ มันก็หลอกเราไม่ได้** ดูความจริงบ่อยๆ พิจารณาความจริงบ่อยๆ เติมสัมมาทิฐิให้เต็ม มีจกาทิฐิก็หมดไป

เราปฏิบัตินี้ ไม่ใช่เพื่อละตัวตน เพราะตัวตนไม่ได้มี แต่ละความเห็นผิดที่ไปเห็นว่ามีตัวตน ตัวตนไม่ได้มี ละแค่ความเห็นผิดเฉยๆ ถ้าความเห็นผิดเกิดขึ้นมา บอกว่ามีตัวเรา เราเก่ง ก็บอกว่าเป็นไม่ใช่ ความเห็นว่ามีตัวตนมันผิด เป็นกิเลส ตัวตนนี้มันเกิดจากความคิด คิดอย่างหลงๆ ขาดสติ ตัวตนก็แทรกเข้ามาเท่านั้นเอง มันเกิดจากความคิด เราลองนึกดูสิ ถ้ามีสติ ยกจิตไปไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่นึกถึงตัวเองเลย ตัวเองก็จะหายไป เช่น นึกถึงบทอิติปิโส สวดไปสัก ๑๐ เทียว ๒๐ เทียว อย่าไปนึกถึงเรื่องอื่น อย่าไปนึกถึงตัวเรา อย่าไปนึกถึงว่าจะได้บุญหรือได้อะไร นึกถึงแต่อิติปิโส นึกตามบทสวดไปเรื่อยๆ ให้จิตเที่ยวไปอยู่ในนั้น สักหน่อยตัวเองจะหายไป เพราะตัวตนมันไม่มีนั่นเอง มันมาจากความคิด ตอนนี้อาจจะจิตไปไว้กับอิติปิโส ตนก็หายไป

หรือยกจิตไปไว้กับลมหายใจ หายใจเข้ารู้ หายใจออกรู้ ไม่ต้องนึกถึงตัวตนอะไร สักหน่อย ตัวตนจะหายไป ทำไมมันหายไป ก็เพราะมันไม่มี ไม่ได้คิด ก็เลยไม่มี ตอนนี้มีสติอยู่กับลมหายใจ ตัวตนหายไป พอเราจับได้อย่างนี้ ก็เลยรู้ว่า อ้อ..แกมาเพราะความคิด คิดแบบหลงๆ ถ้าคิดแบบมีสติ ตนก็ไม่มีอีกนะ ต่อไปเราทำงาน ไม่ต้องมีตนทำก็ได้ มีสติก่อน แล้วค่อยไปคิดงาน ไม่ต้องมีเราอะไร เดินก็มีสติก่อน แล้วค่อยเดิน มีกายเดิน จิตรับรู้ เดินไปนานๆ ตนก็จะหายไป เหลือแต่กายที่เดินกับจิตรับรู้ ตนมันหายไปไหน ตนมันไม่มี เพราะว่ามันไม่ได้นึก ถ้าเราปล่อยให้มันนึกแบบหลงๆ ขาดสติ มันก็จะโผล่มา สรุปว่าตัวตนมีไหม ตัวเรามีไหม ไม่มี ตัวเราไม่มี มีมาจากความคิดแบบหลงๆ ถ้าใครไม่รู้ทัน ไปเชื่อตัวนี้อีก รักตัวเองในความคิดแบบหลงๆ นี้ เป็นตัณหา พอมีตัวเอง ก็ยึดสิ่งนั้นสิ่งนี้มาให้ตัวเอง **นึกว่าตัวเองมีสิทธิ์ในสิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นอุปาทาน** พอยึดมาให้ตัวเอง ก็ต้องหาวิธีให้ตัวเองปลอดภัย หาบทสวดมาให้ตัวเอง ห้อมล้อม ๗ ชั้นไปโน่น เป็นสิลัพพตปราคมาสไป

ท่านนี้ถามต่อไปว่า เราหัดนั่งสมาธิ หากอดทนนั่งจนถึงเวลาที่กำหนด เราจะรู้สึก ว่า เรา เก่ง เราสามารถทำได้ อันนี้ก็ เป็นเพราะว่า ยังมี ความหลง อยู่ นั่นเอง ฉะนั้น เวลา นั่งสมาธิ ให้มีสติ ให้ดี มีความรู้ตัว อยู่ เสมอ อย่าไปนึกถึงตัวถึงตนอะไร เวลา นั่งสมาธิ ให้ยกจิตไปไว้กับอันใดอัน หนึ่ง ให้ นานๆ แล้วตนจะหายไป เช่น ยกไปไว้กับลมหายใจ ไม่ต้องไปนึกถึงอะไรทั้งนั้น ยกไปไว้ตรง นั้น แล้วตนจะหายไป หรือนึกพุทโธไว้ ให้หัดสังเกต ตัวเรานั้นจะมากับความหลง พอมีตัวเรา เก่ง เราเป็นนั่นเป็นนี่ขึ้นมา ก็ให้รู้ว่าเป็นกิเลส มันหลงไป อย่าไปเชื่อหรือเอาออกไปกับมัน

คำถาม การบูชาพระเจ้าของต่างชาติ อย่างเช่น ซ่าส์ตว์ บูชาอัญ จะได้บุญรีเปล่าคะ

คำตอบ ซ่าส์ตว์ บูชาอัญ อันนี้บาปหนักเลยละ บาปตั้งแต่ความเห็นแล้ว เห็นว่า ซ่า สต์ว์นี้ เพื่อบูชาท่านโน้น ซ่าส์ตว์ก็ผิดแล้ว แถมไม่ได้ไปบูชาอะไรเลย มีแต่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ต้องตาย ไม่มีบุญ มีแต่บาป ความเห็นผิดจึงอันตรายมาก ถ้ายังเป็นปุถุชนอยู่ พวกเราก็ไม่แน่ เหมือนกัน ถ้ายังไม่เป็นพระโสดาบัน ก็ยังมีโอกาสเห็นผิดอย่างเขาได้ อย่าว่าแต่เป็นคนอย่างเขา เลย บางทีอาจจะตกอบายเกิดเป็นหมาเป็นแมวได้ วัฏฏะสงสารนี้อันตรายจริงๆ ถ้ายังไม่เป็นพระ โสดาบัน ทุกท่านล้วนไม่แน่ไม่อนทั้งนั้น

คำถาม ถ้าไม่ได้อยู่กับบิดามารดาตั้งแต่เด็ก ปู่และย่าคือผู้เลี้ยงคะ นมก็ไม่ได้ทานของ แม่ แต่คิดว่าท่านคือพระอรหันต์ ปู่และย่าถือว่าต้องบูชาและเทียบเท่าบิดามารดาได้หรือไม่คะ

คำตอบ ปู่ย่าเทียบกับมารดาบิดาไม่ได้ มารดาบิดาเป็นบุคคลหาได้ยาก คือมีคนเดียว แม่ก็มีคนเดียวในโลก พ่อก็มีคนเดียว หายากที่สุด แต่พวกเรารู้สึกว่า แม่หาง่ายเหลือเกิน อยู่ที่บ้าน เรา อันนี้เป็นความเห็นผิด โดยจริงๆ ในสังสารวัฏ แม่หายาก เพราะว่ามีคนเดียว พ่อก็หายาก มีคน เดียว ไม่ใช่แม่หาง่ายเหลือเกิน อยากไปหาเมื่อไรก็ไปหาได้ อันนี้ยังเห็นผิดอยู่นะ ต้องเห็นถูก ส่วนคนอื่น ๆ หายังไงก็พอหาได้อยู่ เพื่อน ญาติพี่น้อง ศัตรู เป็นต้น ส่วนแม่มีคนเดียว พ่อก็มีคน เดียว ปู่ย่าตายายท่านเลี้ยงดูเรามา ก็เป็นปู่ย่าตายาย แต่ไม่ใช่บิดามารดา บิดามารดาเป็นผู้ให้ กำเนิด คือเป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตรนั่นเอง ท่านมีคุณมาก ถึงแม่ท่านไม่ได้เลี้ยงเรามาเลย เราไปอยู่ ในห้องท่านตั้งหลายเดือน ท่านต้องลำบากอะไรต่อมิอะไร ถ้าท่านเซ็งเราแล้ว ซ่าเราตั้งตั้งแต่อยู่ใน ห้อง จะเป็นยังไง จะเกิดอะไรขึ้น นี่ท่านมีความรักพอสมควรทีเดียว เยอะมากกว่าคนธรรมดา จะมี ใครที่อุ้มเราตั้ง ๙ เดือน อยู่ในห้องตัวเอง เพื่อจะให้เราเติบโตขึ้นมา หายากมาก อย่างพวกเราทุก

วันนี้จะมาแบกใคร ๙ เดือน แบกใหม่ ไม่แบกนะ บิดามารดาก็เลยเป็นผู้มีคุณมากสำหรับบุตรคนอื่นแทนไม่ได้ คนอื่นมีบุญคุณตามสมควรไป ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูเรามา ก็มีบุญคุณ สมควรบูชาคุณและตอบแทนท่าน แต่ก็ไม่ใช่บิดามารดา คนละคนกัน

คำถาม การสวดมนต์เพราะต้องการทำให้รู้สึกสงบสบายใจ คือทำเพื่อหวังผล ใช่หรือไม่คะ ผิดหรือไม่คะเพราะหวังผลคือความสงบสบายใจ

คำตอบ ความหวังผลไม่ผิดหรอกครับ ความหวังก็เป็นธรรมดา ทุกคนก็มีความหวังทั้งนั้น แต่ที่ผิด คือความไม่รู้จักรว่าความหวังเป็นเหตุเกิดทุกข์ พวกเราก็มีความหวังอย่างนั้นอย่างนี้ ทำอย่างนี้แล้ว หวังว่าจะได้อย่างนั้น ความหวังผล อยากได้นั้นได้นี้ เป็นตัณหา เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ผลนั้นเกิดมาจากเหตุ ไม่ได้เกิดจากความหวัง ต้องการผลใดๆ ก็ต้องทำเหตุให้เหมาะสมถูกต้องกับการจะได้ผลนั้นๆ

ถ้ารู้อย่างนี้แล้ว สวดมนต์เพราะต้องการทำให้รู้สึกสงบสบายใจ ก็ลองสวดดู สวดแล้วเกิดความสบายใจขึ้น มีเราเป็นผู้สบายใจใหม่ ไม่มี ไม่มีใครเป็นผู้หวัง ไม่มีใครเป็นผู้สมหวัง ก็เข้าใจว่า สวดคราวนี้มันสบายใจ สวดคราวต่อไปจะสบายใจอีกใหม่ ไม่แน่นอน เพราะสิ่งต่างๆ มันไม่แน่นอนนั่นเอง จะได้ว่าสิ่งต่างๆ ไม่ได้เป็นไปตามที่หวัง มันเป็นไปตามเงื่อนไข **ความหวังเป็นอย่างหนึ่ง ทำเหตุแล้วเกิดผลอะไร เป็นอีกอย่างหนึ่ง ทั้งหมดไม่มีตัวตน** ไม่มีเราเป็นผู้หวัง ไม่มีเราเป็นผู้สงบสบายใจนั้น ที่ผิดคือเห็นผิดว่ามีตัวตน สวดแล้วเกิดความสบายใจ เอาความสบายใจนั้นมาเป็นตัวตนเป็นของตน ผิดตรงที่เอาความสบายใจนั้นมาเป็นของเรา

เหมือนเราทั้งหลายต้องการมีเงิน ไปทำงานหาเงิน ผิดอะไรไหม ไม่ผิด แต่ที่ผิดคือเอาเงินมาเป็นของเรา จริงจังกับมัน ยึดถือมันผิดๆ เงินมันเป็นของใช้ ใช้แลกเปลี่ยนซื้อหาสิ่งของมาอำนวยความสะดวก หามาใช้เถอะ ไม่เป็นไรหรอก เดี่ยวลูกจะไม่มีข้าวกิน หามาใช้ บางคนไม่ได้ใช้เอง มีแต่ลูกเอาไปใช้หมดเลย อย่างนี้ก็ไม่ใช่ไร ที่ผิดคือเอาเงินมาเป็นของเรา ผากความสำเร็จไว้กับเงิน นั่นมันผิด เงินมี มันเป็นของใช้ ไม่เคยเป็นของเราเลย ท่านทั้งหลายจะได้รู้จักสิ่งที่ผิดอยู่ตรงไหน อยู่ตรงความเห็นผิด เห็นไม่ตรง ผู้ที่รู้สึกจะแล้ว เข้าใจว่ามันเป็นอย่างนี้ ทุกข์มี แต่เราไม่มี มีรูปมีนาม ความหวังผลแบบตัณหากี้มี เป็นเหตุเกิดทุกข์ ไม่มีเกิดเรานะ เกิดทุกข์เกิดรูปนามอันใหม่มา ถ้าไม่อยากจะเกิดวนเวียนก็ดับตัณหา ลึนตัณหา ทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘

คำถาม การศรัทธา ทำบุญเฉพาะวัด แต่ไม่ได้หวังผล ถือว่าปฏิบัติผิดหรือไม่คะ

คำตอบ ทำบุญเป็นความดี ไม่ผิดอะไร ทำเฉพาะวัด เฉพาะเจาะจงแต่วัดนี้เท่านั้น วัดอื่นไม่ทำ อย่างนี้จิตจะคับแคบอยู่ ไม่กว้างขวาง ถ้าต้องการให้จิตมีความกว้างขวาง เปิดเยอะๆ บุญเยอะๆ ชำระจิตได้มากๆ ท่านจึงให้ทำสังฆทาน คือให้เป็นของกลางแก่สงฆ์ วัดในเมืองไทย โดยทั่วไป เป็นของสงฆ์ เป็นของกลางอยู่แล้วโดยธรรมชาติ โดยตัววัดเองเป็นของกลาง เป็นของสาธารณะ พระภิกษุที่มาจากที่ต่างๆ มาอยู่วัดนี้ได้ มีพระมา พระไป พระเข้า พระออก เป็นสาธารณะแก่ภิกษุสงฆ์ เราสะดวกวัดนี้ก็ทำวัดนี้ ถ้าเจาะจงว่าเฉพาะหลวงพ่อดังนี้เท่านั้น วัดนี้เท่านั้น อย่างนี้เรียกว่าเจาะจงมาก ใจจะคับแคบ เราทำเป็นกลางๆ ไว้ ทำแก่พระศาสนานั่นแหละดีแล้ว ตอนนี่ลูกของพระพุทธเจ้าที่เป็นพระภิกษุสามเณรมีเยอะแยะ พระพุทธเจ้าลูกเยอะ ถ้าเป็นผู้เกิดแท้จริงอย่างเต็มที่เป็นพระอรหันต์ เป็นอรหันต์ ถ้ายังไม่ถึงก็เป็นสมมติสงฆ์ ทำให้เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาไป เกื้อกูลพระศาสนา เป็นคนที่ใจเป็นกลาง ใจเป็นกลางก็เป็นบุญ อุเบกขานี่บุญเยอะสุด

คำถาม การฆ่ามด เฉพาะเขามากัดทำร้ายเราก่อน บาปหรือไม่คะ หรือมาตอมของเราที่เราต้องใช้ รับประทานคะ

คำตอบ อย่างนี้ก็บาปเหมือนกัน เพราะมีเจตนาฆ่าสัตว์ การฆ่ามดนี่มันบาป มีมดอยู่ตรงนั้น มีตัวเราอยู่ตรงนี้ ไม่มีการฆ่า ก็ยังไม่บาป ช่วยมดก็เป็นบุญ ฆ่าก็เป็นบาป ถ้าไม่อยากได้บาป ก็อย่าทำ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น ท่านนี้บอกว่า มันมาทำร้ายเราก่อน เราเป็นมนุษย์ก็มีเหตุผลสักชนิดหนึ่ง มดกัดเรา ถึงตายไหม ไม่ถึงตายหรือ เจ็บนิดเดียวเอง คันนิดเดียว ถ้าจะให้ดูเหมือนสมเหตุสมผล แกทำให้ฉันรำคาญ ฉันจะทำให้แกรำคาญบ้าง สะกิดมันนิดหนึ่ง อย่างนี้เป็นต้น ดูเป็นคนมีเหตุผลบ้าง ขนาดนั้นก็ยังไม่ถูกต้อง เพราะมีความรำคาญเกิดขึ้น เป็นกิเลสแต่นี้อะไร มดกัด เราแค่รำคาญนิดหน่อย ถึงกับเอาชีวิตเลย ลองคิดดู เป็นคนมีเหตุผลใหม่ ฆ่าเฉพาะที่มากัด ลองคิดดูมีเหตุผลใหม่ ไร้เหตุผลสิ้นดี บางคน มดยังไม่มากัดเลย รั้งมันอยู่ไหน นี่ยิ่งโหดมาก เกินไปแล้วคนแบบนี้ละ ทำไม่คิดได้โหดร้ายขนาดนี้ เขายังไม่ได้ทำอะไรผิดเลย เขาอยู่ในรังดีๆ ยังไปฆ่าเขาก็กิน นี่ก็เกินไปมาก เรื่องมดที่มาตอมอาหาร มดนี่อาหารเขาหายากลำบาก อาหารเราหาง่ายกว่ามดเยอะ ถ้าเขาตอม เขากินแล้ว เขาไม่ออกไปก็ยกให้เขาไปเกิดไม่

เป็นไรหรอก หรือปล่อยให้เขากินไปก่อน เขากินเหลือเราค่อยกินต่อก็ได้ เพราะเขาไม่ได้กินเยอะอะไร พวกเราก็พอหาอยู่หากินได้ ให้เขากินอันนี้ไปก่อน เราไปกินอันอื่นก็ได้ ไม่ยากอะไร

คำถาม เคยมีคนกล่าวว่า การทำบุญถวายเงินสร้างโบสถ์เป็น ๑๐๐ ล้าน ยังได้บุญน้อยกว่าการนั่งสมาธิภาวนา เป็นเท็จจริงประการใดคะ

คำตอบ นี้ก็ไม่แน่เสมอไปนะ ท่านยกมาเฉพาะเป็นเหตุการณ์ ไม่ใช่เป็นตัวบุญ ตัวบุญจริงๆ มันไม่ใช่ตัวเหตุการณ์ ตัวบุญจริงๆ เกิดกับจิต เราไม่ทราบว่าเป็นยังไงแน่ ถ้าบริจาคเงินทำบุญ ชำระความตระหนี่ เป็นบุญที่เกิดกับจิต อันนี้เป็นแบบขั้นทาน ทานก็จะมีผลตามลำดับไป ถ้าบริจาคแก่พระศาสนา ก็ให้ผลนับไม่ถ้วน

เทียบกับนั่งสมาธิภาวนา ถ้านั่งสมาธิภาวนาอย่างถูกต้อง ทำด้วยความรู้เข้าใจ ได้ผลจริงด้วย ชำระจิตได้ดี เป็นสมาธิระดับใดระดับหนึ่ง เช่น อุปจาระ อัปปนา เป็นต้น อย่างนี้ก็บุญเยอะมาก ไม่ใช่ นั่งสมาธิแบบไม่รู้เรื่องงมงาย นั่งหลับอยู่ อย่างนั้นนั่งไป ก็มีจะล้นบุญ

ต้องดูตัวบุญจริงๆ ถ้าได้ผลจริงๆ เช่น อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ อันนี้ถูกต้องเลย ได้ผลเยอะกว่าทำบุญตั้งร้อยล้านอีก ทำไมจึงอย่างนั้น ก็เพราะว่าทำบุญตั้งร้อยล้าน แม้จิตจะดี ปลอดโปร่ง แต่เขาไม่เคยรู้จักสุขที่เกิดจากสมาธิ สุขที่เกิดจากเนกขัมมะ ถ้าเคยได้สมาธิ จะรู้จักว่าสุขที่เกิดจากสมาธิ สุขจากเนกขัมมะเป็นอย่างไร ไม่ต้องอาศัยกามคุณก็ได้ ใจก็จะชำระกามคุณได้ เยอะ เลิกติดข้องได้มาก ท่านจึงสอนให้เราทั้งหลายอยู่คนเดียว วิเวก ทำสมาธิ ให้รู้จักสุขที่เกิดจากเนกขัมมะ ถ้าเราไม่รู้จักสุขที่เกิดจากสมาธิเอาไว้ จิตจะไปฝักใฝ่อยู่กับกามสุข กามคุณนี้มันอันตรายมาก ลำบากทั้งการแสวงหา การรักษา และต้องห่วงใยกังวล ตอนนี้มีมันก็ดีอยู่ ตอนไม่มีมันก็ทุกข์ ถ้าเราเคยได้สุขจากสมาธิ มีความสุขจากวิเวก หากมีสุขจากกามคุณก็มีไป ไม่มีก็ทิ้งไปได้ เพราะยังมีสุขที่ดีกว่าอีก ความสุขที่เกิดจากกามคุณมีทุกข์มาก มีความคับแคบวุ่นวายหลายอย่าง รวมทั้งเมื่อหมกมุ่นในกาม ก็ผิดทาง เข้ามรรคไม่ได้ ถ้าเป็นความสุขที่เกิดจากสมาธิ มันยอดเยี่ยม คือ ได้ความสุขด้วย ปลอดโปร่ง ไม่ติดข้อง คานอำนาจกับโลกเขาด้วย แถมยังเข้าไปในมรรคได้ด้วย สุขจากสมาธิสามารถเอาไปทำข้อสัมมาสมาธิได้ เป็นมรรคได้ด้วย เดินไปตามมรรคได้

ถ้าเป็นอย่างนี้ นั่งสมาธิ มีความสำรวมจิตที่ดี มีศีล ได้สมาธิ ได้บุญเยอะกว่าการถวายเงิน ท่านเรียงลำดับผลอันสงฆ์ของบุญชนิดต่างๆ ว่า อันไหนได้เยอะกว่า พุศุแบบคร่าวๆ คือทานได้น้อยกว่าเขา แต่ไม่ใช่ได้ผลน้อยแล้วไม่ทำนะ ต้องทำนั่นแหละ ต่อมาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม ต่อมาศีล ต่อมาสมาธิ ต่อมาวิปัสสนา เจริญอุนิจจสัญญา กำหนดหมายได้ว่า สังฆารทั้งหลายมันไม่เที่ยง **สิ่งที่ชำระจิตได้ดีที่สุด มีผลอันสงฆ์มากที่สุด ก็คือเจริญอุนิจจสัญญา** เห็นเส้นผมขาวแล้ว กำหนดเครื่องหมายว่าไม่เที่ยง อันนี้บุญเยอะที่สุด เพราะว่าชำระจิตได้ดีมาก เห็นอะไรก็พิจารณาว่าแก่เป็นธรรมดา ตายเป็นธรรมดา ต้องพลัดพรากเป็นธรรมดา มีอะไรใหม่ๆ ก็กำหนดทำสัญญาไว้ว่า มันต้องเก่าเป็นธรรมดา จะช่วยชำระจิตจากสิ่งนั้นได้ เจอหน้าสามีก็พิจารณา คนนี้ตายเป็นธรรมดา ทำบ่อยๆ ดีมาก เพราะบุญกุศลทั้งหมด เป็นเครื่องชำระจิต ให้เดินตามมรรคได้สะดวก

สรุปว่า ถ้าได้สมาธิอย่างถูกต้อง ผู้ที่กล่าวนี้ กล่าวถูกต้องแล้ว การให้ทาน การบริจาค ก็ทำให้เกิดปลาบปลื้มปิติ เมื่อมาเทียบกับสมาธิ ความสุขจากสมาธิ เทียบกันไม่ได้ ความสุขจากการบริจาคก็ปิตินิดหน่อย ส่วนสุขจากสมาธิ อุปจาระ อัปปนา เยอะและยาวนานกว่ามาก

ผมบรรยายและตอบปัญหาวันนี้ ก็คงพอสมควรแก่เวลาเท่านี้ครับ สุดท้ายนี้ก็ขอให้ผู้เข้าฟังธรรมทุกท่าน จงเป็นผู้มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ เจริญในธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ดีแล้ว จนกระทั่งเข้าถึงมรรคผลนิพพานด้วยกันทุกท่านเทอญ
